त्वत्प्रसादान्मया देव व्रतमद्य समर्पितम् ।
प्रसन्नो भव मे श्रीमन् मद्भूतिं प्रतिपद्यताम् ।
त्वदालोकनमात्रेण पवित्रोऽस्मि न संशयः ॥"
परदिने ब्राह्मणान् भोजयित्वा चतुर्दशीलाभे तत्र तदलाभे अमावस्यायां पारणं कुर्य्यात् । तत्र मन्त्रः ।
"संसारक्लेशदग्धस्य व्रतेनानेन शङ्कर ।
प्रसीद सुमुखो नाथ ज्ञानदृष्टिप्रदो भव ॥"*॥
तत्र पार्थिवशिवलिङ्गपूजाविधिः । तत्र शिववाक्यं स्कान्दे ।
"विप्रस्य तु सदैवाहं शुचेरप्यशुचेरपि ।
गृह्णन् बलिं प्रहृष्यामि विप्राणामिव दर्शनात् ॥
बलिं पूजाम् । तथा,
"शूद्रः कर्म्माणि यो नित्यं स्वीयानि कुरुते प्रिये ।
तस्याहमर्च्चां गृह्णामि चन्द्रखण्डविभूषिते ॥"
तथा,
"नमोऽन्तेन शिवेनैव स्त्रीणां पूजा विधीयते ॥"
एवकारेण प्रणवनिवृत्तिः । एवं शूद्रस्यापि । तथा नृसिंहतापनीये । "सावित्रीं प्रणवं यजुर्लक्ष्मीं स्त्रीशूद्रयोर्नेच्छन्ति । सावित्रीं प्रणवं यजुर्लक्ष्मीं स्त्री शूद्रो यदि जानीयात् स मृतोऽधो गच्छति इति ।" नेच्छन्ति पर्य्यन्तं पराशरभाष्येऽपि लिखितम् । गोविन्दभट्टधृतम् ।
"स्वाहाप्रणवसंयुक्तं शूद्रे मन्त्रं ददद्द्विजः ।
शूद्रो निरयमाप्नोति ब्राह्मणः शूद्रतामियात् ॥"
गौतमः ।
"रात्रावुदङ्मुखः कुर्य्यात् दैवकार्य्यं सदैव हि ।
शिवार्च्चनं सदाप्येवं शुचिः कुर्य्यादुदङ्मुखः ॥"
सदा दिवारात्रौ । अत्र हेतुमाह रुद्रयामले ।
"न प्राचीमग्रतः शम्भोर्नोदीचीं शक्तिसंस्थिताम् ।
न प्रतीचीं यतः पृष्ठमतो दक्षं समाश्रयेत् ॥"
यजमानः शम्भोः प्राचीमवस्थितये न समाश्रयेत् शम्भोर्जगत्संहारकस्याग्रतः सांमुख्यात् पञ्चवक्त्रपक्षे प्रधानं वक्त्रं प्राच्यवस्थितम् ॥
एकवक्त्रपक्षे सुतरां तथा । तद्रूपमाह भविष्यपुराणम् ।
"सौम्यं मौलीन्दुभृत् त्र्यक्षं एकवक्त्रं चतुर्भुजम् शिवरूपं गृहे कुर्य्यात् प्रासादे वाप्यनिन्दितम् ॥
अत्राग्रे पुजानिषेधात् देवाग्रे स्वस्य चाप्यग्रे प्राची प्रोक्ता गुरुक्रमैः । इत्यस्य न विषयः । किन्त्वभिधानादिप्रसिद्धा प्राची ग्राह्या । एतदनुसाराद्वक्ष्यमाणपूर्व्वाद्याग्नेय्यन्तपूजा । अतएव तन्त्रान्तरम् ।
"यत्रैव भानुस्तु वियत्युदेति
प्राचीति तां वेदविदो वदन्ति ।
तथा पुरः पूजकपूज्ययोश्च
सदागमज्ञाः प्रवदन्ति तान्तु ॥"
एवञ्च देवतान्तरपूजा पूर्व्वाह्णे प्राङ्मुखेन सायं पश्चिमाभिमुखेन रात्रावुदङ्मुखेन कार्य्या ।
"प्राक्पश्चिमोदगास्यस्तु प्रातः सायं निशासु च ॥"
इति वचनात् ॥
इति वाचस्पतिमिश्राः । मैवं पूजा रत्नाकरोक्तभविष्यपुराणीयसप्ताक्षरसूर्य्यमन्त्रप्रस्ताव एव प्रागादिदिङ्नियमाभिधानात् । व्यवहारोऽपि अत्र न तथेति ॥ * ॥ लिङ्गपुराणे ।
"विना भस्मत्रिपुण्ड्रेण विना रुद्राक्षमालया ।
पूजितोऽपि महादेवो न स्यात्तस्य फलप्रदः ।
तस्मान्मृदापि कर्त्तव्यं ललाटेऽपि त्रिपुण्ड्रकम् ॥
नन्दिपुराणे ।
"आयुष्मान् बलवान् श्रीमान् पुत्रवान् धनवान् सुखी ।
वरमिष्टं लभेल्लिङ्गं पार्थिवं यः समार्च्चयेत् ।
तस्मात्तु पार्थिवं लिङ्गं ज्ञेयं सर्वार्थसाधकम् ॥"
भविष्ये ।
"मृद्भस्मगोशकृत्पिण्डं ताम्रकांस्यमयं तथा ।
कृत्वा लिङ्गं सकृत् पूज्य वसेत् कल्पायुतं दिवि ॥
वार्क्षं वित्तप्रदं लिङ्गं स्फाटिकं सर्वकामदम् ।
नर्म्मदागिरिजं श्रेष्ठमन्यदपि हि लिङ्गवत् ॥"
लिङ्गवत् लिङ्गाकारम् । कालकौमुद्याम् ।
"अक्षादल्पपरीमाणं न लिङ्गं कुत्रचिन्नरः ।
कुर्व्वीताङ्गुष्ठतो ह्रस्वं न कदाचित् समाचरेत् ॥
अक्षोऽशीतिरक्तिका । अङ्गुष्ठतः बृहत्पर्व्वग्रन्थितः ।
"अङ्गुष्ठाङ्गुलिमानन्तु यत्र यत्रोपदिश्यते ।
तत्र तत्र बृहत्पर्व्वग्रन्थिभिर्मिनुयात् सदा ॥"
इति छन्दोगपरिशिष्टात् ॥
शिवधर्म्मे ।
"सहस्रमर्च्चयेल्लिङ्गं निरयं स न गच्छति ।
रुद्रलोकमवाप्नोति भुक्त्वा भोगाननुत्तमान् ॥"
तथा ।
"वालुकानि च लिङ्गानि सहस्राणि च कारयेत् सहस्रमर्च्चनात् सोऽपि लभते वाञ्छितं फलम् ॥"
ततश्चामुकतिथावारभ्यामुकलाभकामः सहस्रमितपार्थिवशिवलिङ्गपूजनमिति यथास्थाने वाक्ये देयम् ॥ * ॥ ब्रह्मपुराणे ।
"यावन्न दीयते चार्घ्यं भास्कराय निवेदितम् ।
तावन्न पूजयेद्विष्णुं शङ्करं वा महेश्वरीम् ॥"
राघवभट्टधृतम् ।
"सर्व्वत्रैव प्रशस्तोऽब्जः शिवसूर्य्यार्च्चनं विना ॥"
अब्जः शङ्खः । अग्निपुराणे ।
"तल्लिङ्गैः पूजयेन्मन्त्रैः सर्व्वदेवान् पृथक्पृथक् ।
ध्यात्वा प्रणवपूर्वन्तु तन्नाम्ना सुसमाहितः ।
नमस्कारेण मन्त्रेण पुष्पाणि विन्यसेत् पृथक् ॥"
देवीपुराणे ।
"मृदाहरणसंघट्टप्रतिष्ठाह्वानमेव च ।
स्नपनं पूजनञ्चैव विसर्ज्जनमतः परम् ॥
हरो महेश्वरश्चैव शूलपाणिः पिनाकधृक् ।
पशुपतिः शिवश्चैव महादेव इति क्रमात् ॥"
अत्र पूर्व्वोक्तसप्तकर्म्माणि परवचनोक्तसप्तनामभिः क्रियानुरूपविभक्तिमद्भिर्यथायथं कार्य्याणि । अदृष्टार्थयोरर्थक्रमासम्भवेन पाठक्रमादेव आवाहनात् प्राक् प्रतिष्ठा श्राद्धकुशासनदानवत् ॥*॥ तत्रानुष्ठानम् । हराय नम इति मृदाहरणम् । महेश्वराय नम इति संघट्टनम् । शूलपाणे इह सुप्रतिष्ठितो भव इति प्रतिष्ठा । ध्यायेन्नित्यमित्यादिना ध्यात्वा पिनाकधृक् इहागच्छ इत्याद्यावाहनम् । पशुपतये नम इति स्नपनम् । एतत् पाद्यं नमः शिवाय नम एवमर्घ्यादिना पूजयेत् । विसर्ज्जनात् पूर्व्वं भविष्यपुराणोक्तं स्वभावसिद्धप्राच्यैशान्यादिदिक्षु वामावर्त्तेन पूजनम् । यथा । सर्वाय क्षितिमूर्त्तये नमः । भवाय जलमूर्त्तये नमः । रुद्राय अग्निमूर्त्तये नमः । उग्राय वायुमूर्त्तये नमः । भीमाय आकाशमूर्त्तये नमः । पशुपतये यजमानमूर्त्तये नमः । महादेवाय सोममूर्त्तये नमः । ईशानाय सूर्य्यमूर्त्तये नमः ।
"मूर्त्तयोऽष्टौ शिवस्यैताः पूर्वादिक्रमयोगतः ।
आग्नेय्यन्ताः प्रपूज्यास्ता वेद्यां लिङ्गे शिवं यजेत् ॥"
ततो महादेव क्षमस्व इति संहारमुद्रया विसर्ज्जयेत् ॥ * ॥ नन्दिपुराणे ।
"गोभूतिलहिरण्यादिवलिपुष्पनिवेदने ।
ज्ञेयो नमः शिवायेति मन्त्रः सर्व्वार्थसाधकः ॥
सर्व्वमन्त्राधिकश्चायमोङ्काराद्यः षडक्षरः ।
तन्मन्त्रजापी तत्कर्म्मरतस्तद्गतमानसः ।
निष्कामः पुरुषो राजन् स रुद्रपदमश्नुते ॥"
भविष्ये पञ्चाक्षरमुपक्रम्य ।
"अपवित्रः पवित्रो वा सर्वावस्थां गतोऽपिवा ।
महापातकयुक्तो वा मन्त्रस्यास्य जपे यथा ।
अधिकारी भवेत् सर्व्व इति देवोऽब्रवीच्छिवः ॥"
इति तथेत्यर्थः ॥ पूर्व्वोक्तयथापदानुरोधात् । तेन यथाधिकारी भवेत्तथाब्रवीदित्यर्थः । तथा,
"सर्व्वेषामेव पात्राणां परं पात्रं महेश्वरः ।
पतन्तं त्रायते यस्मादतीव नरकार्णवात् ॥
शिवमुद्दिश्य यद्दत्तं सर्व्वकारणकारणम् ।
तदनन्तफलं दातुर्भवतीह किमद्भुतम् ॥
दत्त्वा नैवेद्यवस्त्रादि नाददीत कदाचन ।
त्यक्तव्यं शिवमुद्दिश्य तदादाने न तत्फलम् ॥"
आदाने ग्रहणे । शिवधर्म्मे ।
"तस्मात् पुष्पैः फलैः पत्रैस्तोयैरपि च यत्फलम् तदनन्तफलं ज्ञेयं भक्तिरेवात्र कारणम् ॥"
भविष्ये ।
"लिङ्गानुलेपनं कार्य्यं दिव्यगन्धैः सुगन्धिभिः ।
वर्षकोटिशतं दिव्यं शिवलोके महीयते ॥"
शिवधर्म्मे ।
"तस्मात् पुष्पप्रदानेन लिङ्गेषु प्रतिमासु च ।
अशीतिवर्षकोटीनां दुर्गतिं न नरो व्रजेत् ॥"
स्कान्दे ।
"शुष्काण्यपि च पत्राणि श्रीवृक्षस्य सदैव हि ॥"
दातव्यानीति शेषः । भविष्ये ।
"धुस्तूरकैश्च यो लिङ्गं सकृत् पूजयते नरः ।
स गोलक्षफलं प्राप्य शिवलोके महीयते ॥